

Motion till riksdagen
2007/08:C381

av Kalle Larsson m.fl. (v)

Boendesegregation

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	3
4	Skrota integrationspolitiken.....	3
5	En ny problemformulering	4
6	Ökat byggande av hyresrätter	5
7	Upprustning och ombyggnad.....	6
8	Utförsäljningarna av allmännyttan.....	6
8.1	Valfrihet, för vem?	7
8.2	Stärk allmännyttan, öka valfriheten!.....	8
9	Kommunernas möjligheter och skyldigheter	8
9.1	Boendeplanering.....	8
9.2	Obligatoriska bostadsförmedlingar	9
9.3	Anvisning av lediga bostäder.....	9

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommuner ska åläggas att genomföra integrationsprojekt riktade till icke-marginaliserade bostadsområden.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om återförande av tillståndsplikten i lagen (2002:102) om allmännyttiga bostadsföretag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla kommuner ska ha ansvar för att bygga upp minst ett allmännyttigt bostadsföretag.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur de boende i allmännyttiga bostäder kan ges ett större inflytande över de övergripande beslut som fattas i företagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en obligatorisk skyldighet att anordna kommunala eller regionala bostadsförmedlingar.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fastighetsägares medverkan till etnisk diskriminering inom boendet ska utgöra grund för tvångsförvaltning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om återinförandet av bostadsanvisningsrättslagen.

¹ Yrkande 1 hänvisat till AU.

3 Inledning

Sverige har aldrig varit rikare. Ändå ökar orättvisorna. En del blir allt rikare och får mer makt, medan andra hålls utanför och förblir maktlösa. När klyftorna växer drabbas vissa mer än andra.

Konsekvenserna av samhällets växande klyftor avspeglas tydligt i boendet. Människors ekonomiska och sociala villkor avslöjas genom vilket område de bor i. Den svenska bostadsmarknaden är segregerad, dvs. olika befolkningsgrupper bor fysiskt åtskilda från varandra, men den är också segmenterad, vilket betyder att de olika upplåtelseformerna i hög grad är geografiskt åtskilda. Vi vet t.ex. att de fattiga i dagens Sverige oftast bor i hyresrätter. Av hushåll med låga inkomster bor sex av tio i hyresrätt. Vi känner också till att personer med utländsk bakgrund ofta bor i hyresrätt, medan de som bor i villa till största delen har svensk bakgrund. Vidare vet vi att personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade i de s.k. utsatta områdena. Olikskheterna i boende har alltså inte bara en ekonomisk utan även en etnisk dimension.

Att allt detta är ett problem råder det inga större meningsskiljaktigheter kring. Vänsterpartiet är dessutom överens med Boverket, regeringen m.fl. att ett sätt att attackera denna problematik är att öka blandningen av upplåtelseformer i olika bostadsområden. Detta kan vara ett sätt att minska segregationen. Men ungefär där tar likheterna slut. Regeringens ensidiga fokusering på att genomföra ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt i storstädernas förorter, i syfte att ”minska segregationen”, går i princip tväremot Vänsterpartiets analys av vilka behoven är.

4 Skrota integrationspolitiken

Vänsterpartiet står för ett i grunden annat alternativ. Det handlar om att utmana rådande maktförhållanden. Lösningarna står att finna i en politik för ökad generell välfärd och för minskade klyftor. Vi menar att det är dags att skrota integrationspolitiken i dess nuvarande form och det är tid för en ny politik. Vi vet att det som krävs är en kraftfull generell politik som garanterar rätten till arbete, utbildning och bostad samt åtgärder för att stoppa diskriminering. Det är dags att på allvar flytta fram positionerna ur ett maktperspektiv. Det är dags att på allvar föra en politik för att utjämna klyftorna.

Målet om ett samhälle där människor behandlas lika ställer inte bara krav på reformer utan på grundläggande samhällsförändringar. Attitydförändringar måste till och de som innehar ekonomiska och sociala privilegier måste fråntas rätten att vara de som sätter ribban för vad som är normalt, för vad som betecknas som ”problembehaftat”. Detta gäller i hög grad för historieskrivningar men lika mycket för nutidsbeskrivningar inom alla samhällets områden. Inte minst då det gäller bostadssegregationen och problemformuleringarna kring detta.

5 En ny problemformulering

Vänsterpartiet menar att samhället måste omdefiniera problemen då det gäller segregation i boendet. En nyanserad bild måste fram där förslag till åtgärder inte bara utgår från att det är de s.k. utsatta områdena som har problem.

I sitt uppdrag att följa och belysa utvecklingen av integration i boendet och boendesegregation i landet har Boverket hittills redovisat tre rapporter. Dessa, liksom Statistiska centralbyråns rapport ”Barn, boendesegregation och skolresultat” (2007) och Integrationsverkets rapport ”Rapport Integration 2005”, lyfter fram skillnaderna i boendet mellan olika grupper.

I årets budgetproposition väljer regeringen att ta fasta enbart på de delar av rapporterna som kan berättiga de orättvisa ombildningarna av kommunala bostadsföretag som pågår i eskalerande skal (se avsnitt 8). Man plockar medvetet ut de delar som motiverar att en orättvis bostadspolitik kan föras. Samtidigt innebär detta att även regeringen fortsätter den traditionella och väl utbredda vanan att peka ut vissa grupper, vissa upplåtelseformer och vissa områden som ”roten till det onda”. Medan den vita över- och medelklassen med sina upplåtelseformer (bostadsrätt & egnahem) och bostadsområden fortsätter att lyftas fram som det korrekta, felfria och problemlösa i diskussionen. Regeringen bidrar alltså på detta sätt till att nedvärdera vissa områden beroende på de boendes ursprung.

För många är det ett aktivt val att bo i hyresrätt. Tvärt emot regeringen anser Vänsterpartiet att det är dags att samhället på allvar inser fördelarna med hyresrätten och aktivt arbetar för att än en gång höja upplåtelseformens status. Som det ser ut nu går Sverige alltmer i riktningen mot det som länge varit synen i andra europeiska länder – att hyresrätten enbart är ett boende för dem som är i behov av s.k. *social housing*. Det finns ingen vinst för samhället att hämta genom att hela tiden värdera en boendeform framför en annan så som regeringen gör.

Parallellt med detta utvecklas andra bostadsområden – innerstäder och rika villaförorter – till etniskt rena enklaver där människor med utländsk bakgrund stängs ute. Vänsterpartiet menar att det i grunden är i dessa homogena villaförorter och i storstädernas innerstäder som den verkliga segregationen finns. Det är Östermalm i Stockholm, Askim i Göteborg och Bunkeflo i Malmö som är resultatet av det strukturella förtryck som upprätthåller det svenska klass-samhället. Vi får också stöd för denna problembeskrivning i alla rapporter som har nämnts ovan. Integration handlar inte om att minoritetsgrupper ska anpassa sig till majoritetssamhället om ett ömsesidigt ansvar. Det är alltså inte ett ”invandrarproblem”. I Boverkets rapport Hur kan man främja integration genom övergripande fysisk planering och stadsutveckling? står följande att läsa:

Det har ansetts politiskt viktigt att blanda upplåtelseformer, men segregationen är faktiskt mindre i allmännyttan än i villaområdena. Hushåll med störst valmöjlighet är geografiskt mer koncentrerade än hushåll med mindre valmöjlighet. Generellt kan man säga att höginkomsttagare bor mer segregerat än låginkomsttagare. Krav på bättre blandning borde således omfatta också egnahemsdominerade bostadsområden.

Vidare skriver man:

Sociala problem som finns i vissa segregerade eller "utsatta" områden kopplas ofta ihop med en koncentration av "invandrare" och riskerar därmed att karaktärisera en stor grupp människor som problemskapare trots att det kan vara så att det är de få svenska hushållen som besitter de sociala problemen.

Vänsterpartiet har under många år drivit att det måste finnas en plan, på samma sätt som det finns gällande personer som invandrat till Sverige, över hur människor från dessa etniskt segregerade bostadsområden ska integreras. Det måste bli lika självklart att ifrågasätta rimligheten i att någon bor ensam i en sjourumsvåning på Östermalm som att ifrågasätta att bo sju personer i en etta i Gunnared. Integrationspolitiken måste i betydligt större utsträckning rikta ifrågasättandet mot dem som innehar positionerna och makten i samhället.

Utredningen om makt, integration och etnisk diskriminering lämnade i sitt slutbetänkande SOU 2006:79 förslag om hur ett sådant arbete kan påbörjas. Det är hög tid att kommuner blir skyldiga att genomföra integrationsprojekt riktade till verkligt segregerade, icke-marginaliserade bostadsområden.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Ökat byggande av hyresrätter

Vänsterpartiet anser att stat och kommuner måste ta en aktiv roll för att förhindra diskriminering om vi ska få socialt blandade bostadsområden med bra villkor för alla. En social bostadspolitik kräver att vi motverkar marknadshyror och att kommunerna aktivt satsar på blandade upplåtelseformer och en mångfald bland invånarna. Den enskilt viktigaste åtgärden för att nå framgång är dock att få bort bostadslösheten. Men det räcker inte att byggandet ökar – en stor del av nytillkomna fastigheter måste dessutom vara hyresrätter.

Situationen med en bostadsbrist i över 100 kommuner och omfattande bostadsrättsomvandlingar inom såväl de kommunala som de privata bestånden gynnar inte människor med utländsk bakgrund. Många saknar ekonomiska möjligheter att köpa bostäderna och andra sällas bort av banker på grund av diskriminering.

En viktig slutsats som Boverket drar i rapporten Hur kan man främja integration genom övergripande fysisk planering och stadsutveckling? är att valfriheten är större i samband med att man bygger nytt, både vad gäller placering och upplåtelseformer, än för befintlig bebyggelse.

Vänsterpartiet delar Boverkets åsikt. I syfte att stävja boendesegregationen är det viktigaste därför att fler billiga hyresrätter tillkommer, inte att allmännyttiga hyresrätter ombildas till bostadsrätter. Det som verkligen kan leda till generell valfrihet är ett ökat antal billiga hyresrätter i ett ökat antal områden. Resultatet av en sådan utvidgad hyresmarknad blir större valfrihet både vad gäller val av enskild bostad och val av bostadsområde.

Fel! Okänt namn på

Samtidigt som regeringen har avvecklat allt produktionsstöd för byggande av hyresrätter genomför Vänsterpartiet i årets budgetmotion (2007/08:C325) i stället en stor satsning på såväl nyproduktion av hyresrätter som ombyggnationer i det befintliga beståndet. Förslaget är en seriös ambition att uppnå byggandet av 20 000 nya hyresrätter per år under de kommande tio åren samt bidra till renoveringen av 65 000 befintliga bostäder per år under samma period. I samband med detta bör stora satsningar göras för att hyresbostäderna tillkommer i de segregerade villaområden i städernas utkanter där de behövs mest. Detta bör ske genom att kraven stärks på kommunerna då det gäller att genomföra integrationsprojekt riktade till icke-marginaliserade bostadsområden. Se avsnitt 5.

7 Upprustning och ombyggnad

I Vänsterpartiets förslag till ett nytt bostadsfinansieringssystem ingår ett permanent stöd för upprustning (se vidare Vänsterpartiets motion Långsiktiga villkor för bostadsproduktionen). Vi anser att det ligger i statens intresse att säkerställa bostadsbeståndets värde och att det därför är motiverat med denna typ av investeringsstöd.

Det finns i dag ett enormt behov av upprustning i bl.a. allmännyttans bestånd, inte minst i de s.k. miljonprogrammen. Enligt senaste rapporten från Sabo handlar det om investeringar för 70 miljarder kronor. Även regeringen inser att många av flerbostadshusen från rekordårens byggande står inför stora upprustningsbehov. I årets budgetproposition säger man i detta sammanhang att ”det innebär en stor utmaning för ägare och förvaltare av dessa bostäder”.

Vänsterpartiet utgår från att regeringen med dessa ord hoppas att deras utförsäljningar av allmännyttan ska lyckas även utanför rika innerstadsområden. På så vis skulle det bli möjligt att lasta över renoveringsansvaret på de nuvarande hyresgästerna. Detta trots att åtskilliga samhällsdebattörer och sakkunniga inom myndigheter eller fackorganisationer har påpekat att köp av fastigheter från rekordåren snarare är en ekonomisk fälla än det ”steg i bostadskarriären” som borgarna talar om.

Hyresgästernas intresse av att köpa är också mycket lågt i dessa områden. Detta i sig talar naturligtvis emot borgarna när de påstår att utförsäljningarna av allmännyttans fastigheter skulle vara till en satsning mot boendesegregationen.

8 Utförsäljningarna av allmännyttan

I 2008 års budgetproposition framkommer att regeringen slutligen verkar ha bestämt sig för att först och främst kalla utförsäljningarna av kommunala bostadsföretag för en integrationspolitisk satsning. I juli 2007 avvecklade man 2 kap. lagen (2002:102) om allmännyttiga bostadsföretag, vilket innebär att

tillståndsplikt från länsstyrelsen vid överlåtelse av kommunala allmännyttiga bostadsföretag inte längre behövs. Detta trots att tillståndsplikten enbart handlade om att nå ett balanserat bestånd med en blandning av upplåtelseformer. Det är såsom Vänsterpartiet vill ha det och såsom regeringen säger att man vill ha det. De områden som borgarna försöker övertala oss om att de vänder sig till med denna lagändring skulle alltså i de flesta fall ha fått tillstånd för försäljning omgående vid en förfrågan, även innan lagändringen.

Sedan tillståndsplikten upphörde har intresseanmälningar för att köpa allmännyttans fastigheter förvisso strömmat in. Men det är alltså i princip utslutande från välbärgade, attraktiva och oftast centrala områden som förfrågningarna kommer. Inte från höghusens ytterområden med de stora renoveringarna väntades runt hörnet.

När Vänsterpartiet uttrycker att målet är ett samhälle där olika boende- och upplåtelseformer finns representerade i alla stadsdelar och bostadsområden menar vi också alla områden. Fler insatser behövs för att öka hyresbeståndet i de ofta extremt segregerade villaområdena (se vidare Vänsterpartiets motion Långsiktiga villkor för bostadsproduktionen). Att öka antalet hyresrätter i dessa områden är dock ingen politik som verkar tilltala regeringen – trots att sådana åtgärder rimligen borde gå hand i hand med det som av regeringen föreslås för höghusens förorter.

Med anledning av det som anförts ovan bör tillståndsplikten i lagen (2002:102) om allmännyttiga bostadsföretag återföras.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.1 Valfrihet, för vem?

Regeringens argument att utförsäljningarna ökar valfriheten stämmer för ekonomiskt välbärgade personer då dessa nu får en vidgad marknad. För den genomsnittlige hyresgästen minskas dock valfriheten med de eskalerande utförsäljningarna. Stockholms Utrednings- och statistikkontors rapport om utförsäljningar mellan 1999 och 2004 visar dessutom hur segregationen har ökat i de områden där utförsäljningarna genomförts, dvs. såväl medelinkomst som utbildningsnivån har höjts.

Regeringen skriver i årets budgetproposition:

Olika befolkningsgrupper i Sverige bor fysiskt åtskilda från varandra. Exempelvis bor oftare personer med utländsk bakgrund i hyresrätt i områden med hög koncentration av utlandsfödda. Regeringen anser att boendesegregation kan bidra till att öka utanförskapet och att vidga klyftorna i samhället. Det är därför mycket angeläget att stärka integrationen i boendet. Att öka blandningen av upplåtelseformer kan vara ett sätt att bidra till en minskad segregation.

I syfte att stärka valfriheten är det, som vi påtalat tidigare, i allra högsta grad relevant att i stället attackera problematiken med motsatt argument. Texten skulle då lyda som följer:

Exempelvis bor oftare personer med svensk bakgrund i bostadsrätt eller egnahem i områden med hög koncentration av svenskfödda. Det är därför

Fel! Okänt namn på

mycket angeläget att stärka integrationen i boendet. Att öka blandningen av upplåtelseformer kan vara ett sätt att bidra till en minskad segregation.

8.2 Stärk allmännyttan, öka valfriheten!

Tvärtemot regeringen anser Vänsterpartiet att det är viktigt att kommunerna stärker sina bostadsföretag och utvecklar möjligheterna att tillhandahålla bra bostäder till självkostnads- och bruksvärdesprinciper. De allmännyttiga bostadsföretagen är grundläggande i kampen för ett samhälle utan segregation i boendet. Av ovan nämnda skäl ska de kommuner som i dag saknar ett allmännyttigt bostadsbolag ha ansvar för att ett sådant byggs upp i kommunen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare måste boendes makt över den egna bostaden och bostadsområdet utvecklas. Det ska vara möjligt att påverka de processer, skeenden och beslut som rör boendet. Närhetsprincipen ska vara vägledande, dvs. beslut ska fattas så nära de berörda som möjligt, och boendeinflytande ska kunna utövas på flera nivåer. Det enskilda hushållet ska kunna bestämma över den egna bostaden, och de boende ska gemensamt kunna bestämma över utvecklingen i ett kvarter eller ett område. Regeringen bör därför återkomma med förslag på hur de boende i allmännyttiga bostäder kan ges ett större inflytande över de övergripande beslut som fattas i företagen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Kommunernas möjligheter och skyldigheter

9.1 Boendeplanering

Redan i dag har kommunerna har ansvaret för bostadsförsörjningen och även det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen faktiskt får det stöd och den hjälp som de behöver. Enligt plan- och bygglagens 5 kap. 7 § regleras kommunens möjlighet att utifrån ett program ge förutsättningar för hur ett bostadsområde ska bebyggas, antal lägenheter, upplåtelseform osv. Detta är emellertid inget absolut krav. Vidare var det under förra mandatperioden bara tre av tio kommuner som tog fram riktlinjer för bostadsförsörjningen – såsom kommunerna enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar är ålagda att göra. Dessa riktlinjer och program tenderar dessutom att handla mer om bebyggelseplanering än om frågan hur olika bostäder ska komma olika grupper till del.

En god samhällsplanering skapar livsmiljöer som motverkar förtryck, utestängning och diskriminering. Vänsterpartiet anser att krav på obligatoriska boendeplaneringsprogram bör införas enligt den modell som vi beskriver i vår motion Boendeplanering. På så vis skulle frågan om boendesegregation lyftas upp och förhoppningsvis skulle åtgärden även leda till en ökad samhällsdebatt om hur vi ska bygga ett samhälle där alla får plats.

9.2 Obligatoriska bostadsförmedlingar

Vänsterpartiet har länge drivit att alla ska ha tillgång till en kostnadsfri kommunal eller regional bostadsförmedling som rättvist fördelar bostäder efter strikt kötid. Bostadsförmedlingarna måste dessutom kombineras med bestämmelser som inskränker hyresvärdarnas makt att själva ställa upp krav eller villkor i samband med uthyrning. Diskrimineringen av bostadssökande har även lett till att personer som saknar fast anställning eller som uppstår försörjningsstöd inte kan få en lägenhet. Som ett exempel på detta upplyser Stockholms bostadsförmedling på sin hemsida att hyresvärdarna har möjlighet att själva avgöra "kravprofilen" på de bostadssökande som förmedlingen föreslår. Bland förmedlingens utannonserade bostäder är det fortfarande främst privata hyresvärdar som ställer en mängd orimliga krav på den bostadssökande, men antalet allmännyttiga bostäder med olika förhandskrav på de tilltänkta hyresgästerna ökar tyvärr ständigt.

Den föregående regeringen tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att göra en översyn av bostadsförsörjningslagen och frågor rörande bl.a. kommunala bostadsförmedlingar. Arbetsgruppens förslag redovisades i promemorian Ds 2006:9. Ett förslag är att varje kommun ska ha en så kallad kommunal bostadsservice som ska förmedla lägenheter till bostadssökande i turordning efter kötid samt lämna information om förmedlingsprinciper, bostadsbidrag, bostadstillägg m.m.

Vänsterpartiet stöder många av de förslag som tas upp i promemorian men vill betona vikten av att det i en reviderad lagstiftning på området inte bara klargörs vilka kriterier som ska gälla vid förmedling av alla hyreslägenheter så att samhället på detta vis ges insyn i hyresvärdarnas tillämpning av reglerna. En reviderad lagstiftning ska ge kommunerna obligatorisk skyldighet att anordna en kostnadsfri kommunal eller regional bostadsförmedling som begär in lediga lägenheter från både allmännyttiga och privata bostadsföretag.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare ska skyddet för de som råkar ut för diskriminering vid anvisningar av bostäder stärkas. Redan i dag är det förbjudet att diskriminera någon på etnisk grund. Utöver detta ska det leda till tvångsförvaltning av en fastighet då det bevisats att en hyresvärd har avvisat en bostadssökande av etniska skäl.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3 Anvisning av lediga bostäder

En bostadsförmedling kan bara fungera om det finns lediga lägenheter att förmedla. I första hand bör överenskommelser träffas med fastighetsägare om att de ska lämna lediga lägenheter till förmedling. Men för att inte bostadsförmedlingarna helt ska hänvisade till fastighetsägares och hyresvärdars goda vilja för att alla ha några bostäder att förmedla krävs en lagstiftad möjlighet för kommunen att begära in lediga lägenheter och även makt att fördela dem.

Fel! Okänt namn på

Bostadsanvisningsrättslagen gav kommunerna rätt att anvisa bostadssökande till bostadslägenhet som skulle upplåtas med hyresrätt eller bostadsrätt och var ett kraftfullt redskap för att garantera kommunmedborgarnas möjlighet till bostad. Förslagen i Ds 2006:9 kan tillsammans med den tidigare bostadsanvisningsrättslagen tjäna som en lämplig utgångspunkt för kommande lagstiftningsarbete. Bostadsanvisningsrättslagstiftningen bör återinföras i enlighet med vad ovan angivits.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 2 oktober 2007

Kalle Larsson (v)

Egon Frid (v)

Siv Holma (v)

Eva Olofsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Elina Linna (v)